

Recenze bakalářské práce br. Oldřicha Petrlíka: „Osudy luterských sborů v Českobratrské církvi evangelické“. /psáno 8.6.2009/

Autor se zabývá tématem, které není badateli z řad ČCE studováno často, a navazuje tak tématicky na některá starší pojednání Rudolfa Říčana / Život a dílo K.E.Lányiho, Vyznání a vyznavači/, který se snažil rehabilitovat pro ČCE přínos zdánlivě odepisovaných konfesionalistů a s určitou lítostí přál tradici luterské, jejíž vliv po roce 1918 byl v životě mnoha sborů utlumen. Autor se pokouší vysledovat mechanismy, kterými se to dělo, a v předmluvě zmiňuje, že „obtíže při studiu tématu působí to, že tento výsledný efekt neodpovídá původnímu záměru a proto nebyl dlouhodobě rozpoznán a celých 90 let statisticky a eklesiologicky sledován a dotýkat se tohoto problému působí v církvi stále určité rozpaky“. Tím si vysvětlují podstatné rozšíření probírané tematiky oproti zvolenému názvu, kdy „osudy luterských sborů v ČCE“ po roce 1918 tvoří jen menší část práce a závěrečná praktická doporučení jsou jen letmo nadhozena.

Autor se při tomto rozšíření záběru nechal vést vnitřní logikou probírané věci, ale ocitl se v konfliktu únosného rozsahu práce a požadavkem celistvosti výkladu. Jeho síla je ve shromáždění materiálu, který plasticky ilustruje rozličné podoby sousedství obou konfesí a může být základnou dalšího studia. V pozadí byly místy ponechány obecně dějinné souvislosti, které by autorovi usnadnily pracné hledání pozadí popisovaných jevů. Tak např. je zřejmé, že motivy volby tolerovaných konfesí ze strany císaře Josefa II. a jeho vlády byly aktuálně politické a domácí nekatolíci na ně reagovali velkou mírou improvizace a vynalézavou svépomocí při shánění informací. Dále není zmíněna specifická taktika tolerančních komisí spočívající v umné manipulaci s přihlašovaním nábožensky neujasněných lidí, v podpoře slabšího vyznání v dané lokalitě a vytváření dvojic sborů, které se v těsném sousedství svým soupeřením oslabovaly. Potom se autor musí složitě domýšlet, proč některé sbory v době bezprostředně potoleranční přešly od luterské k reformované konfesi.

V této souvislosti by bylo na místě diskutovat výrazný názor J.L.Hromádky ve spisku „Cesty českých evangelíků“: „Český evangelík v červánkách svobody byl bližší nepochybně církevnímu a bohoslužebnému útvaru reformovanému. Stoletý útisk ve jménu viditelného kříže Kristova a pomocí okázalé pompy bohoslužebné přehnětl duši českého evangelíka v upřímného a nábožensky opravdového obrazoborce. Touha po prostotě až sebezapíravé a odpor proto všem složitějším formám bohoslužebným jsou bytostně spjaty s českým protestantismem... Je nemyslitelné, aby náboženské probuzení zahořelo u nás po liturgickém bohatství chrámovém“. Tento pohled vysvětluje, proč muselo luterství neustále čelit výtkám, že se ve svých projevech podobá katolictví a proč pozdější úsilí uvědomělých konfesionalistů nebylo vždy ve sborech přijímáno úplně spontánně a bez rozporuplných reakcí.

Těžištěm práce je kapitola o sjednocení církvi, kde autor vytýká většinu, že ač se navenek rozešla s cizími a uměle vnucenými konfesemi, pod českobratrským pláštěm de facto vtiskla celku církve přiznaný či nepřiznaný kalvínský ráz. K hlubší reflexi tématu by však mohlo vést postižení důvodů, proč vývoj uvnitř českého prostředí během 1. světové války tak radikálně odvál v obou větvích ducha konfesionalismu a přivedl i nejvýraznější představitele luterské církve k nadšené a ochotné podpoře projektu sjednocení. Přes celkově kritický přístup autora k nastalé unifikaci není nikde zmíněn jakýkoliv vyznavačský zápas luterské církve či jednotlivých sborů o uchování vlastní identity. Všechny závěry jsou přijímány jednomyslně a tak je třeba vzít vážně a reflektovat skutečnost, že se v roce 1918 vzdali čeští evangelíci jak helvetské tak luterské konfese. Proto by bylo přesnější mluvit po roce 1918 nikoli o „luterských sborech v ČCE“, ale o „bývalých luterských sborech v ČCE“, případně o „sborech luterského původu v ČCE“. Tyto sbory se svého vyznání zřekly a přijaly společně vyznání české a bratrské, i když pro mnohé nebyly důsledky této změny uprostřed národního nadšení a revolučního kvasu zřejmé. Za přínos práce považují zdokumentování skutečnosti, že

ČCE se nestala církví unionovanou a nebyly nastaveny mechanismy, které by brzdily přizpůsobení celku církve sborovému rázu dosavadní většiny.

V závěru práce se autor soustřeďuje na osud stále se tenčící menšiny sborů, které zachovaly ve své zbožnosti luterské prvky. Na str.56 hodnotí zpětné přijetí původně opuštěných zahraničních konfesí následovně: „K názoru, že se zde nejedná o pravou českobratrskou víru a církevní praxi, věděli vlastně od počátku, ale otevřeně se k tomu přiznali až vydáním Čtyř vyznání v roce 1951“. Přesně tomuto názoru, který se mohl objevit, a možné polemice však čelil dovětek usnesení 9.synodu z roku 1947 o přijetí augsburské a helvetské konfese: „Těmito usneseními se neporušují duch a základy ČCE z roku 1918“. Motivy tohoto rozhodnutí by bylo potřebné diskutovat; z hlediska své kritiky kalvinizace církve by se měl autor vyrovnat s faktem, že v roce 1947 nebyla k dosavadním přijata pouze helvetská konfese, ale vedle sebe helvetská i luterská konfese. Podobný smysl pro rovnováhu se projevil v pozdějších letech v úsilí o souběžné členství ČCE jak ve Světovém reformovaném svazu tak i ve Světovém luterském svazu.

Závěrem autor doporučuje pro udržení luterského rázu zbývajících čtyřech sborů jejich členství v Lutherově společnosti, ohled synodní rady na konfesijní zvláštnost při obsazování sboru kazateli a jako trvalé řešení jejich spojení do Luterského seniorátu. Ovšem uvnitř ČCE si o obsazení sboru kazatelem rozhoduje sbor sám a vliv SR je v podmínkách presbyterního zřízení církve velmi omezený. Velice bych přivítal, kdyby autor zahrnul do svého uvažování i zbývajících 251 sborů, které jsou velmi různorodé /nikoli jednoduše kalvínské/, na některých slouží kazatelé rovněž vnitřně lutersky orientovaní a i na jejich vnitřní otevřenosti či naopak omezenosti závisí, zda zmiňované čtyři sbory nezůstanou izolovanou enklávou či muzeální ukázkou zanikajícího luterského svérázu. Ostatně ČCE je kolektivním členem Leuenberského hnutí, které o vzájemné přijímání a obohacování obou větví světové reformace usiluje.

Výběr tématu a jeho zpracování považuji za podnětné a přínosné. Vytčené nedostatky z pohledu recenzenta nesnižují hodnotu této práce, ale vybízejí k prohloubení studia a k nahrazení některých domněnek a dedukcí autora hlubším zhodnocením dostupných pramenů. V tomto smyslu doporučuji tuto bakalářskou práci přijmout.

Mgr.Ing.Miloš Hübner

farář FS ČCE v Trnávce
a senior Chrudimského seniorátu ČCE